

Vrienden van het St. Eloyen Gasthuis

nieuwsbrief februari 2026

van de voorzitter

Beste Vriendinnen en Vrienden van het Sint Eloyen Gasthuis.

Met veel plezier stuur ik u, mede namens het bestuur, de eerste nieuwsbrief van 2026. We kijken in deze nieuwsbrief terug op het laatste kwartaal van 2025, maar we kijken uiteraard ook vooruit.

In november vorig jaar organiseerden we een 'vrienden voor vrienden'-avond, die door velen van u enthousiast ontvangen werd. In deze nieuwsbrief een kort verslag hiervan.

Uiteraard treft u in deze nieuwsbrief weer een verhaal aan 'uit ons verleden'. Broeder Pieter de Wit neemt ons dit keer mee in de geschiedenis rond ons Smedengilde, hier in Utrecht. Broeder René Broekhuis vertelt ons meer over de geschiedenis van ons Kolfspel en bespreekt de verrassende overeenkomsten én verschillen met bijvoorbeeld de golfsport.

Natuurlijk leest u de uitnodiging voor de Vrienden- en Vriendinnenavond, volgende maand, in ons Sint Eloyen Gasthuis. Broeder Bram van den Hoven van Genderen heeft weer een prachtig verhaal over Gilden in Utrecht in het algemeen en ons Huis in het bijzonder. Wij nodigen u van harte uit voor deze leuke en interessante avond.

Ten slotte kan ik u, namens het bestuur, mededelen dat wij bijzonder verheugd zijn dat Anna Koldewij (onze Bodes), vanaf maart 2026 toe zal treden tot ons bestuur als speciaal adviseur. Zij zal ons vanuit haar kennis en achtergrond als kunsthistorica ondersteunen bij de doelstellingen en ambities die wij, als Stichting Vrienden van het Sint Eloyen Gasthuis, hebben.

Ik wens u veel leesplezier.

Peter Hopman

- van de voorzitter
 - Geboortenieuws uit het Sint Eloyen Gasthuis
 - Verslag "open Huis voor Vrienden", 18 november 2025
 - Ons verleden: "Het gild van de smeden in Utrecht"
 - Colf, Kolf en Early Golf - een cultureel erfgoed in beweging
 - Vrienden- en Vriendinnenavond 12 maart a.s.
 - van onze penningmeester
-

Geboortenieuws uit het Sint Eloyen Gasthuis

Heugelijk nieuws van ons Bode-paar, Thomas en Anna. Op 9 februari jl. werd hun prachtige dochter **Marie** geboren.

Mocht u het leuk vinden om het jonge gezin een kaartje te sturen dan kan dat uiteraard. Hun adres: Boterstraat 22, 3511 LZ in Utrecht

Verslag 'open huis voor Vrienden' 18 november 2025

Op dinsdag 18 november jl. organiseerden wij voor de Vrienden en hun Vrienden een 'Open Huis'. Broeder Paul Broekema, architect en oud-bewoner van het Huis, kent alle geheimen van ons mooie pand aan de Boterstraat. Als Bode woonde hij er, samen met zijn gezin, zo'n 30 jaar, dus Paul kent als geen ander alle hoeken en gaten (en scheuren) van ons prachtige Huis. Hij nam ons die avond mee voor een inspirerende en verrassende rondleiding langs vele ruimten, maar ook de 'verborgen' kelders van het Huis.

Zoals u misschien weet, is ons pand in 1440 aangekocht door het Utrechtse Smedengilde om er een gasthuis te vestigen. De meesten van u hadden het Sint Eloyen Gasthuis reeds eerder bezocht, maar velen van u waren verrast door de historische kelders onder het pand. Ook de voor velen onbekende 'Eloyensteeg' naast het huis, was onderdeel van de rondleiding. Kortom, het Huis herbergt vele geheimen, waar veel over te vertellen viel.

Mijn dank gaat hierbij nogmaals uit naar Broeder Broekema voor zijn prachtige verhalen en uitleg, die avond.

Aan het einde van de avond had ik het genoeg om de eerste 'Vrienden-Speldjes' uit te mogen reiken, aan alle aanwezige Vriendinnen en Vrienden van het Sint Eloyen Gasthuis. Een prachtige kleine oorkonde die ik komende periode graag aan u allen hoop te overhandigen, als blijk van onze waardering voor uw steun.

Ons verleden

Tot het gilde van de smeden behoorden de gewone smeden, de goud- en de zilversmeden, de vingerhoedmakers, de naaldenmakers, de pompmakers, de vuurslotenmakers, de bussenmakers (gewerenmakers), de harnasmakers, de trompetmakers, de messenmakers, de koperslagers, de stangenmakers, etc.

De middeleeuwse steden, met hun houten huizen en rieten daken, werden dikwijls door zware branden geteisterd; soms werd daardoor een groot gedeelte van de stad in de as gelegd. De stadsregering deed dan ook al het mogelijke om dergelijke rampen te voorkomen. Vanaf de Buurtoren (toren behorend bij de Buurkerk aan de Steenweg) keken de wachters dag en nacht uit over de stad om bij het zien van onraad tijdig te kunnen waarschuwen. Meerdere malen blies de wachter op de Buurtoren “lang ende eyselicken brant”.

Omdat de smederijen onder de rondspattende vonken groot brandgevaar opleverden, moesten de smeden hun ambacht aan de rand van de stad, dicht bij de stadsbuitengracht (de singel) uitoefenen. De smeden van Utrecht woonden dan ook bij elkaar in de Smedesteghe, die van de Oude Gracht, bij de Smebrug, naar de stadswal liep. In 1314 werd al van de Smedesteghe melding gemaakt. In de loop van de 14e eeuw werd deze steeg doorgetrokken naar de Nyestrate (de Lange Nieuwstraat). De beide Smesesteghen werden toen onderscheiden in de Oude en Nieuwe Smedesteghe; thans zijn dat de Lange en Korte Smeestraat. Ook in andere steden, onder andere in Deventer, loopt een Smeestraat uit op de grens van de oude stad, meestal op een singel of op een rivier.

Aan het hoofd van ieder gild stonden twee Dekens, die in Utrecht ook oudermannen werden genoemd. Een belangrijke functionaris van een gild was de busmeester, die de eigendommen van het Gild beheerde, zoals de geldkist, de banier, het lijkkleed, de stembus, de gildepenningen, de fakkels en het archief van het gild. Op het lijkkleed van het gild stonden dikwijls de woorden “Hodie mihi Cras tibi” (heden ik, morgen jij).

De eigendommen van het gild werden dikwijls opgeborgen in de torens op de wallen, die aan de zorg van de gilden waren toevertrouwd. De gilden in de middeleeuwen hadden vaak een eigen altaar in hun parochiekerk; de parochiekerk van de smeden was de Buurkerk. In deze kerk hadden de smeden al in 1371 een eigen altaar gewijd aan Eligius (Eloy), de beschermheilige van de smeden.

Met dank aan Broeder Pieter de Wit, archivaris van het St. Eloyen Gasthuis

Colf, Kolf en Early Golf - een cultureel erfgoed in beweging

De geschiedenis van de stok- en balspelen Colf en Kolf en hun relatie tot het hedendaagse Golf in Nederland en Groot-Brittannië, vormt een boeiend hoofdstuk in ons culturele erfgoed. Sinds circa 2020 beheert het Sint Eloyen Gasthuis het openbare archief van de Stichting Nederlands Golf Archief Early Golf. Deze stichting heeft de collectie in bruikleen gegeven aan het Eloyen Gasthuis. De verzameling is nu permanent uitgesteld in de bibliotheek van het Huis. Tijdens de Open Monumentendag is deze collectie toegankelijk voor bezoekers met demonstraties en de mogelijkheid om zelf een slag te proberen op de kolfbaan.

Colf, Kolf (als voorlopers van Golf) waren en zijn geliefde spellen waarin persoonlijke vaardigheid en sociale interactie samenkomen. De aantrekkingskracht ligt in het competitieve element binnen een groepsverband: je speelt tegen jezelf, maar in gezelschap.

De termen 'Colf' en 'Kolf' worden pas sinds 1982 strikt van elkaar onderscheiden, daarvoor werden ze vaak door elkaar gebruikt. Colf werd buiten gespeeld, waarbij spelers met zo min mogelijk slagen een afgesproken doel probeerden te raken en eindigden vaak in een herberg. De Colfstok had een flexibele houten steel met een 'slof' als slaggedeelte. De bal was van hout of leer, gevuld met dierenhaar, en lastig te richten. Colf vereiste dus aanzienlijke vaardigheden.

De populariteit van Colf blijkt uit talloze schilderijen, gravures, tegels en gebruiksvoorwerpen waarop het spel is afgebeeld. Veel van deze objecten maken deel uit van de Early Golf-collectie van het Gasthuis.

Omdat er weinig historische bronnen zijn over het ontstaan van Colf en Kolf, wordt aangenomen dat beide spellen zich onafhankelijk van elkaar hebben ontwikkeld. Rond 1700 verloor Colf terrein aan Kolf, een spel dat op korte banen werd gespeeld, meestal bij herbergen of uitspanningen. Kolf werd vooral beoefend in Holland, Friesland en Utrecht.

Vandaag de dag wordt het kolfspel nog actief beoefend op een 12-tal banen in Noord-Holland en op 2 banen in Utrecht, waaronder de enige permanente binnenbaan van het Sint Eloyen Gasthuis.

Met dank aan Broeder René Broekhuis

Vrienden- en Vriendinnenavond 12 maart a.s.

Het is mij een genoegen u te mogen uitnodigen voor de eerste Vriendenactiviteit van 2026. Op donderdag 12 maart zal Bram van den Hoven van Genderen een lezing houden, gewijd aan het Huis en de Gilden van de stad Utrecht.

Bram was tot aan zijn pensionering docent-onderzoeker bij de afdeling Middeleeuwen van het Instituut Geschiedenis van de Universiteit Utrecht en is Broeder van het Sint Eloyen Gasthuis. Als geen ander weet Bram te vertellen over de rol en betekenis van de gilden in de rijke middeleeuwse geschiedenis van onze geliefde stad. Een absolute aanrader voor iedereen met interesse in de geschiedenis van Utrecht.

Wellicht ten overvloede, deze lezing heeft een andere inhoud dan de lezing die Bram in juni 2024 heeft gehouden.

De lezing vindt plaats in ons Sint Eloyen Gasthuis aan de Boterstraat 22 en begint om 20:00. U bent vanaf 19:30 uur welkom in het Huis. Voor koffie en thee zal worden gezorgd. We sluiten het programma af rond 21:30 uur.

Het aantal deelnemers is gelimiteerd tot maximaal 50 personen, waarbij de volgorde van inschrijving wordt aangehouden. Deelname is uiteraard gratis voor u als vriendin/vriend. Wilt u een introduc  (e) meenemen, dan is dat uiteraard mogelijk. Wij brengen dan een bijdrage van   25,00 in rekening bij uw introduc  (e). Deze bijdrage komt volledig ten goede aan het doel van de Stichting. Besluit uw introduc  (e) donateur te worden, dan wordt deze bijdrage verrekend met de donateursbijdrage.

U kunt zich aanmelden tot uiterlijk 11 maart via het emailadres van de secretaris:

Secretaris.Vrienden.Eloy@gmail.com

van onze penningmeester

Het boekjaar 2025 is inmiddels afgelopen en de cijfers zijn binnen. De exacte stukken zullen binnenkort gepubliceerd worden op de website. Het komt erop neer dat er een kleine 2.000 euro is binnengekomen aan bijdragen. Dit is conform verwachting, maar wel meer dan afgelopen jaren. Daarnaast is er een kleine 500 euro aan verkoop van o.a. boeken binnengekomen. Dit is ongeveer gelijk aan vorig jaar, maar meer dan begroot. De kosten zijn weer iets hoger dan begroot, maar zeker niet zorgelijk.

Al met al is het onderaan de streep conform verwachting en kunnen we door naar het volgende jaar. Binnenkort kunt u de brief verwachten voor uw vrijwillige bijdrage voor 2026.

Vriendenbijdrage	Belastingaangifte
De vriendenbijdrage kan worden overgemaakt met de volgende gegevens: - NL 93 INGB 0007 3514 31 - t.n.v. Stichting Vrienden van het Sint Eloyen Gasthuis, ovv "Bijdrage 2026" met uw naam of lidnummer	De Vrienden Stichting is een ANBI-instelling, hetgeen betekent dat u uw bijdrage aan deze instellingen fiscaal mag aftrekken. Indien u dit wilt doen middels een periodieke schenking dan kunt u contact opnemen met onze penningmeester op
ANBI In het programma van belastingdienst "zoek een ANBI" is helaas het Huis moeilijk te vinden. Als u echter het woord "eloyen" intypt zonder invulling van de vestigingsplaats dan ziet u het navolgende: • STICHTING HET ST. ELOYEN GASTHUIS • STICHTING VRIENDEN VAN HET SINT ELOYEN GASTHUIS De laatste (in rood) heeft u nodig: STICHTING VRIENDEN VAN HET SINT ELOYEN GASTHUIS UTRECHT RSIN: 804136269 Begindatum: 01-01-2008	

Colofon

Stichting Vrienden van het St. Eloyen Gasthuis	Bestuur
Boterstraat 22 3511 LZ Utrecht secretaris.vrienden.eloy@gmail.com http://vriendenvan.sinteloy.nl/ RSIN 804136269 NL 93 INGB 0007 3514 31	Peter Hopman (voorzitter) Frank Ooms (secretaris) Guido Crijns (penningmeester) Han Lagerweij Gert Bogers Anna Koldewij (speciaal adviseur)

'Opdat dit al' moge strekken tot Heil en Welvaren van den Huize St. Eloy'

